

MAANDBLAD

UITGEGEVEN DOOR HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG.

MAANDELIJKSCHE VERGADERING.

Van verschillende kanten werd ons verzocht, de **Maandelijksche Vergaderingen** niet te houden vóór Februari.

De eerste bijeenkomst zal daarom plaats vinden op 9 FEBRUARI a.s. te SITTARD in 't „Oranjestotel”, tegen 6 uur.

'n Merkwaardig diertje.

Dikwijls had ik, tijdens m'n leeraarschap te Roldue, over de Groote Hazelmuis gelezen, meermalen gehoord, dat ze in de buurt van Maastricht huist.

Vaak gaf ik me moeite om 'n exemplaar dier speijfiek Zuid-Limburgsche muis machtig te worden. Immer tevergeefs.

Totdat ik in 1914 Roldue verwisselde voor Eijsden.

Ik wist dat Professor Eug. Dubois, toen hij nog student was, in z'n geboorteplaats Eijsden, tal van Groote Hazelmuisen gevangen had. En ik herinner me nog goed, hoe ik, toen ik m'n verplaatsing naar Eijsden ontving, dadelijk gedacht heb aan de kans, om vroeg of laat óók met de Groote Hazelmuis kennis te maken.

Die kennismaking liet niet lang op zich wachten.

Uittreksel uit 'n Nieuwjaarsbrief.

'k Zou *Nieuwjaar* willen noemen: *den mooisten tijd* voor neefjes en nichtjes, die zich verheugen in 't bezit van *Suikerooms-* of *tantes*.

Met Nieuwjaar toch kunnen ze de gevoelens „botvieren” hunner gloeiende liefde voor oom- en tantelief, in poëzie en proza den voorwerpen hunner gehechtheid vertellen, hoe die in hunne jonge harten 'n plaats innemen, waaruit ze door niets en niemand ooit verdrongen zullen worden.

Nieuwjaar is de tijd, welke in 't teeken staat der brieven, waarvan elke regel verknochtheid ademt, trouw zweert, aanhankelijkheid betuigt.

'k Haast me te zeggen, dat ik aan *mijn* „oomschap” 't „epitheton ornans” — „*suiker*” mis en derhalve geen neefjes noch nichtjes heb, die me met Nieuwjaar, in lyrische ontboezemingen komen zeggen, hoe machtig veel ze van *Oompie* houden.

Bezat 'k, als rijke „erfoom”, dergelijke aanhankelijke wezentjes wèl, 'k zou me heusch wachten te zeggen, wat 'k nu ga zeggen.

In *Nieuwjaarsbrieven-liefde* heb 'k maar matig vertrouwen. 't Ontstaan van haar laaien gloed komt me ietwat verdacht voor. Me dunkt, dat 'k er 't duiveltje van 't

Reeds in den winter van 1910 werd me zoo'n beestje thuisgebracht. Meerdere uren heb ik 't bekeken, z'n signalement nauwkeurig gemaakt, dagenlang alle literatuur, welke mij over de Hazelmuisen ter beschikking stond, nagepluisd.

En 't was bij 't doorlezen dier literatuur, dat ik 't vermoeden kreeg, dat in Zuid-Limburg wellicht ook nog 'n andere, de Kleine Hazelmuis kon zitten.

Immers, dàt diertje kwam voor in België, was meer dan ééns óók gevangen in de buurt van Aken en in de omstreken van Malmedy.

Ik heb toen in de couranten 'n oproep gericht aan allen, waarvan ik maar eenigszins vermoeden kon, dat ze de Kleine Hazelmuis misschien wel eens gevonden hadden, met verzoek mij te willen helpen in m'n pogen, om te weten óf de Kleine Hazelmuis in Limburg voorkwam.

Op al m'n bemoeienissen kreeg ik... één enkel schrijven, 'n brief uit Gulpen, waarin me gemeld werd, dat aldaar, 't jaar te voren, 'n muis gevangen was, die er zus en zoo uitzag.

Uit de beschrijving van 't uiterlijk en de gedragingen dier Muis kon ik, met vrij groote waarschijnlijkheid opmaken, dat ze inderdaad 'n Kleine Hazelmuis geweest was.

Maar jammer genoeg, had men 't Gulpener exemplaar tijdens z'n gevangenschap niet in 't leven kunnen houden en helaas z'n lijk niet bewaard.

Algeheele zekerheid kon ik derhalve niet krijgen.

eigenbelang maar al te veel in zie blazen, niet zoozeer om den *ontvanger* der liefdesbetuigingen te verwarmen, als wel om deugd te doen aan des *betuigers* klein, welberekend egoïsme.

Nog eens: ik ontvang met Nieuwjaar géén lettertje schrift, dat 'k met mijne nu eenmaal opgevatte idéé omtrent Nieuwjaarswensen, zou kunnen beschouwen als 'n aanval op m'n beurs.

't Is best mogelijk, dat een of ander lezer, die mijne idéé omtrent Nieuwjaarsbrieven niet deelt, meent dat 'k in nurksche teruggetrokkenheid, me, bij gelegenheid van Nieuwjaar, verre van de buitenwereld houd en angstvallig Nieuwjaarsbrieven beschouw als contrabande in m'n brievenbus.

'n Dergelijk lezer zou 't nochtans mis hebben.

Ik krijg óók Nieuwjaarsbrieven!

En.... Ze zijn me lief, zóó lief zelfs, dat 'k ze afsta aan „het Maandblad”, waaraan 'k niet zelden 't allerliefste geef wat 'k heb.

Waarom?.....

Wijl 'k meen dat wat mij sticht en tot leering strekt, óók de lezers van „het Maandblad” zal stichten en kan leeren.

'k Heb dan 'n Nieuwjaarsbrief ontvangen.

Z'n schrijver heeft nimmer hooger studie's gemaakt, vele, vele jaren al geleden alléén 'n dorpschool bezocht.

Sindsdien heb ik in de omgeving van St. Geertruid en Gronsveld nog dikwerf naar de Kleine Hazelmuis gezocht.

Allijd zonder resultaat.

Zoodat ik, nu met ter woon gevestigd in Raath, haast voor goed de hoop had opgegeven, ooit dit beestje te zullen vinden.

Ik toch ging uit van de idée dat, als 't diertje in Limburg voorkwam, 'l moest zitten in 't Krijtland.

Allerminst daecht ik 't te zullen aantreffen in „de Onderbanken”. Té minder, wijl de streek hier me op faunistisch gebied, in korten tijd zóóveel belangrijks had laten vinden — o.a. Vinpootsalamanders, Roodbuiksalamanders, Vroedmeesterpadden, Knoflookpadden, enz. enz., dat ik 't als 'n vermetel vertrouwen zou beschouwd hebben, als ik nu óók nog de hoop durfde koesteren, naast ál die zeldzaamheden, levens de Kleine Hazelmuis te ontdekken.

En tóch — de Kleine Hazelmuis zat in „de Onderbanken”!.... Op Driekoningendag 1.1. bracht de heer Koenraad Janssen uit Schinveld me 'n muis, die hij slapend gevonden had in de bosschen te Schinveld.

't Feit, dat hij 't beestje, wiens uiterlijk hem dadelijk was opgevallen, óók nog in lethargischen loesland aantrof, had hem op de idée gebracht mij z'n vondst te laten kijken.

Hoe stond ik verbaasd de lang gezocht eindelijk voor me te hebben!

Ieder vondst op natuur-historisch gebied is voor den liefhebber 'n genot, 't welk menschen, die voor planten en dieren niets voelen, onmogelijk kunnen beseffen.

Maar 'n vondst gelijk deze, beschouwt hij haast als 'n gewichtige gebeurtenis in 't leven.

Althans zóó is 'l mij vergaan.

'l Driekoningencfest van 1916 vergeet ik nimmer, omdat ik toen in 'l bezit ben gekomen van 'n *Muscardinus avellanarius*!....

Welwillend toch heeft de heer Janssen mij 'l beestje afgestaan. Ik heb 't thans ter observatie en zal 'l natuurlijk later, aan 't Museum te Maastricht geven.

Over z'n gedragingen, bij mij aan huis, wil ik

Vandien brief wil 'k hier ter plaatse 'n brokstuk geven. En 'k hoop, dat hij menigen lezer van het „Maanblad” 't genot zal verschaffen, 't welk ik bij de lezing gehad heb.

* * *

„En dan dat arme, mooie België! wiens schoonheid aan de meesten hier te lande nog onbekend is.

Men kan er niet meer komen, misschien in lange niet.

't Is onmogelijk thans te gaan wandelen in de uitgestrekte wildernissen, tusschen Lanaken, Gellik, Eigenbilsen, Reckhem enz., tot verre voorbij Mechelen, Eijsden, Maesijk, in de heide dáár, met hare zandheuvels, waterplassen, dennenbosschen.

Och, hoe verlang ik terug naar al die plaatsen, waar zoovele zeldzame planten groeien, planten die lijken op de Alpenflora.

Eens heb ik tusschen Sutendaal en Reckhem, langs een waterplas, 'n *Klokjesgentiaan* gevonden, die wel 60 c.M. hoog was en prijkte met de allerschoonste blauwe bloemen.

Hoe zag er die plant heel anders uit dan hare verwanten van nauwelijks 10 à 12 c.M. in de meer drooge heiden van b.v. Breda en Teteringen of tusschen Pey en Echterbosch, waar ze vroeger óók stond, maar nú wel door den ploeg verdreven zal zijn.

Dáár in België vindt men eene menigte vreemde,

later een en ander mededeelen.

Vandaag zal ik alléén vertellen, hoe de Kleine Hazelmuis er uitziet en op welke wijze ze zich builen, in de vrije natuur gedraagl.

* * *

„Brehm” zegt, dat de Klein Hazelmuis een der liefste, aardigste beestjes is, van alle Europeesche knaagdieren.

En da's inderdaad waar.

Ik meen, dat ik zóowat al de bekende „knagers” van Europa, uit eigen aanschouwing, ken.

Onder die knagers nemen de muizen 'n voornamste plaats in.

Tegen muizen heeft ieder mensch 'n zekere antipathie. Ze hebben voor hem iets „griezelijks”. Hij zal er niet gauw toe overgaan om, zonder noodzaak, 'n levende muis in handen te pakken.

Ik ben in dát opzicht net als ieder ander mensch. Muizen vindt ik „griezelige” dieren, ik ben er min of meer bang voor.

Maar de Kleine Hazelmuis durf ik in handen te nemen, zonder, ook maar in 't minst, 't gevoel te krijgen, 't welk ik immer had en nóg heb, zoodra ik met 'n muis, zelfs 'n dooie muis in aanraking kwam.

Ze is 'n lief, aardig beestje.

Er ligt over heel haar uiterlijk iets innemends, 'l welk moeilijk te beschrijven valt.

Men moet 't diertje gezien hebben, om te kunnen welen, hoe heel anders zij er uitziet, dan haar familieleden.

Ze heeft 'n gansch bijzonder cachet.

Haar grootte is ongeveer die van 'n gewone huismuis. Maar wat steekt ze, vergeleken bij deze, gunstig af!

'l Lange „aanhangsel”, 't welk we, bij de huismuis den kalen staart noemen, is bij de Kleine Hazelmuis dicht behaard.

Gansch haar pels vertoont 'n geel-roode tint, die aan borst- en keelzijde 'n ietwat witachtige kleur heeft.

'l Uitpuilend oog der huismuis is, als 't U bekijkt, min of meer loensch.

meestal kleine planten, die in onze omgeving onbekend zijn.

Zoo hebt ge, niet ver van Gellik, in de dennenbosschen, plantjes, welke op 't oog 'l midden schijnen te houden tusschen jonge dennetjes en de paardestaart.*)

't Is er eene uitgestrekte, erg afwisselende, maar prachtige wildernis.

Bij ons bestaat hare gelijke niet.

Er is nog echte eenzaamheid, waarin men zich alléén gevoeld met God, die den geest zuivert.

Wat moet hij, die hier toefl, met minachting neerzien op al 'l akelige, 't kleine, dat zoo dikwijls onze menscheijke samenleving lot een haast ondragelijken last maakt.

Op nog 'n andere plaats in België ben ik, een paar jaar geleden, geweest. Dát was in de buurt van Verviers, waar 'l ook zoo mooi, maar van 'n heel andere schoonheid was.

Verviers nabij de Gileppe!

't Is er grandioser.

De Gileppe, die tusschen twee bergen stroomt, vormt er een meer van een 84 Hectaren grootte, tegengehouden door een reusachtigen muur, 47 M. hoog en 66 M. dik, waarover de weg loopt (235 M. lang), met in 't

*) De schrijver heeft hier waarschijnlijk op 't oog de *kleine Wolfsklauw* (*Lycopodium complanatum*), die o.a. ook voorkomt in de heide tusschen Brunssum en Waubach.

De minstens eens zoo groote zwarte kijkers van de Kleine Hazelmuis daarentegen zien U aan met 'n soort vertrouwen.

Doch laat me, waaf ik loch in de onmogelijkheid verkeer U 'n welgelikend portret van dit muusje te schilderen, overgaan tot 't geven voor zoover ik kan van hare gedragingen buiten.

De Kleine Hazelmuis is 'n nachtdier, dat, wanneer 't deit dag slapende heeft doorgebracht, legen 't vallen van den avond wakker wordt, om voedsel te zoeken.

Haar eten bestaat uit noten, eikels, beuken, allerlei zaden, rijpe vruchten, bessen en bladknoppen. Hazelnoten zijn haar lievelingsspijzen.

Ze houdt van gezelschap. Waar men één exemplaar vindt, kan men haast zeker zijn meerdere dezer muusjes te zullen aantreffen.

'k Heb daarom goede hoop, in de buurt van Schinveld nog wel andere Kleine Hazelmuisen te zullen vinden.

Meestal met tweeën maken ze zich 'n nest in dicht kreupelhout. De woning bestaat uit graspijeren, bladeren, mos, plantenwortels en haren.

Ze kunnen allerbehendigst klimmen en voeren op de dunste takken ware acrobaten-toeren uit.

Tegen Juli heeft de paartijd plaats, in Augustus werpt 't wijfje drie tot vier naakte, blinde jongen in 'n kogelvormige kunstige kraamkamer, die ongeveer één meter hoog aangebracht is in een struik.

De kleintjes groeien heel snel en zijn half October gansch volwassen. Dan betrekken de Kleine Hazelmuisen haar winterkwartier.

Daarvoor maken ze zich ween kogelronde nestjes uit alterhande plantendeelen.

Deze nesten bouwen ze op verborgen plaatsen, onder boomstronken, in gaten en holen, onder 'n hoop dorre bladeren enz.; waarin ze vooraf ook allerlei eetwaren hebben bijeengebracht, bij wijze van winterprovisie.

Haar slaap is zeer vast en duurt onafgebroken wel 6 tot 7 maanden.

Slapende Kleine Hazelmuisen verraden heel dikwijls hare schuilplaats door 't fijn piepend geluid, 't welk ze laten hooren.

midden een leeuw (13.50 M. hoog) op een voetstuk van 21.50 M.

Weelderige, dichte bosschen aan weerskanten langs de hellingen maken de natuur hier tot iets grootsch.

Er groeien vele vreemde gewassen, zoo o.a. Helleborus foetidus (of Niger?)

't Is 'n prachtig mooi landschap, dat hier en daar wel eens doet denken aan de Pyreneën in minialuur, met tal van beken, vele grijze, grauwe en gele hardsteenen rotsen, vaak gespleten en door den tijd verweerd en verbrokken.

Op een der schoonste en zeldzaamste plekken ben ik echter nooit geweest, (ik wilde er in 1914 een kijkje gaan nemen!), een goed uur verder, in de z.g. Hooge venen (hautes fagnés), nabij de „Baraque Michel.”

Deze venen zijn zeer uitgestrekt, loopen door naar Pruissen en moeten erg gevaarlijk zijn, wil men ze zonder gids bezoeken.

De grond zou u hier en daar onder de voeten wegzinken.

Ze liggen zeer hoog, bijna 700 M. boven de zee. In den winter is 't er, evenals in de heele streek van Limbourg, Dolhain, Baele enz. uiterst koud.

De heer L. Frédéricq, professor aan de Universiteit van Luik heeft in eene interessante uitgegeven conferentie aangetoond, dat dit hooge plateau gelijknissen

'k Kan me, terwijl 'k deze regels schrijf, daarvan in eigen huis overtuigen.

M'n Kleine Hazelmuis loch, die 't uitstekend maakt, heeft zich in hare kooi, uit papiersnippers en watten 'n nest gebouwd.

Duidelijk hoor 'k haar, op 't oogenblik, piepen, ofschoon ze in haar gezonden, vasten Hazelmuisenslaap verzonken ligt.

Maar, over 'n minnigevangen Kleine Hazelmuis vertel ik later.

Raath-Bingelrade. JOS. CREMERS.

Twee oude boomen.

Zelfs de meest alledaagsche boomten mogen zich in belangstelling verheugen als ze maar opvallen door buitengewonen omvang of de kenmerken dragen van hoogen ouderdom.

Gewone boomsoorten worden minder voor sieraad, veel meer met 't oog op hun hout of hun vruchten aangeplant.

't Moeten wel bijzondere omstandigheden zijn, die hen als ze een reusachtigen omvang of hoogen leeftijd bereikt hebben, voor de bijl van den hout-hakker zullen sparen.

Wie herinnerl zich niet de meer dan honderdjarige beuken, die eenmaal, niet lang geleden, 't sieraad waren van de Moorheide?

[Wat 'n belangstelling was er aan 't station te Spaubeek, toen de zwaarste dezer woudreuzen van daaruit de reis ondernamen naar de tentoonstelling te Luik!

Menig wandelaar heeft uitgeruist aan den voel van den geweldigen hoogen Beuk in 't Streeperbosch aan den Ruiterskuil en verkwikking gevonden in de schaduw van zijn kruin, die van verre reeds in 't oog viel, hoe hoog 't bosch op zichzelf al gelegen is.

Wat al prachtige, oude en tegelijk zeldzame boomen in de omgeving van Limburgsche kasteelen, vaak verdwenen grootheden, zijn in den loop der laatste jaren nog gerooid, omdat hun eigenaars er geld uit moesten slaan.

Maar al vinden we 't jammer van zoo menigen

vertoont met 'n eiland uit de poolstreken, waar eene kleine kolonie van planten (en zelfs dieren) door de eenvormigheid van klimaat blijven voortgroeien. Deze planten zouden anders alléén in 't Noorden van Europa en op de Alpen gevonden worden.

Zijn dat geen uiterst mooie, belangrijke plaatsen, die voor een plantenliefhebber, het bezoek overwaard zijn? ...

Wat is, vergeleken bij deze plekjes, b.v. de buurt van Meersen, „de Heiberg”, Geulem, Bemelen, waarover men zoo vaak hoort!

't Is waar, 50 jaar geleden vond men nog planten op „de Hei” (Meersen). Ik meen er toen nog *Arnica montana* (Wolverlei) gezien te hebben met haar mooie, groote, goudgele bloemen. (De heer H. Dumoulin, in 1868, geeft die ook op en alléén „sur la montagne de Meersen, près du bois). In latere jaren vond ik er ook dat schoone plantje, dat soorl immortelle met zacht rose bloemetjes en grauwe bladeren, *Antennaria dioica* (Rozenkransje).

Driemaal heb ik er ook, met tusschentijden van één tot drie jaren een plant of struik gevonden van de zoo zeldzame *Lycopodium Selago* (Dennenwolfsklauw), die er uitziet als een reusachtig mos, ongeveer 12 c.M. hoog was en zijne vingerdikke stengels dicht bezet had met lederachtige, harde steekblaadjes, van 'n allerprachtigst groen.

De *Lycopodium clavatum* (de groote Wolfsklauw) was

neergevelden vriend, die een siëraad was van 't Limburgsche landschap, we mogen ons nog verheugen, dat er hier en daar nog een veteraan gespaard is gebleven.

* * *

Een der oudste boomen in ons gewest is zeker de linde te Kadier en Keer.

Haar stam heeft, op een meter boven den grond, een omvang van 5.70 M.

't Valt al dadelijk op, dat haar hoogte niet evenredig is met dezen enormen stamomvang. Doch we moeten niet vergeten, dat in den loop der jaren, haar kroon heel wat wederwaardigheden beleefd heeft.

De geschiedenis verhaalt, dat deze linde geplant werd door de Romeinen, tijdens 't beleg van Tongeren (de toenmalige hoofdstad der Aduaten).

In 1868 verwoeste 'n hevige storm 'n groot gedeelte van haar kroon. Zes vierwielige karren zouden toen noodig zijn geweest om 't afgebroken hout weg te voeren.

Omstreeks 't jaar 1885 werd ze andermaal door 'n zware ramp getroffen, 'n brand, die de naastbijgelegen woningen in asch legde, verschroei'de 'n groot deel harer takken.

Trots deze ongevallen staat ze er op 't oogenblik weer als een beeld van kracht. Reeds haar onderste lakken hebben een omvang, welke wedijveren kan met dien van heel oude boomen; hare wortelscheuten komen op 'n afstand van vele Meeters, tot ver achter de omliggende huizen, te voorschijn.

Een dezer scheuten is in 1898 als „Wilhelminalinde” overgeplant.

Wel zijn er in vete takken gaten ontstaan, die den musschen tot nestplaats dienden. Dit gaf 's zomers veel last aan de voorbijgangers; bovendien berokkende 't overvloedige regenwater, dat zich hierin verzamelde, schade aan den boom. Daarom zijn deze holten van gemeentewege met beton opgevuld.

Botanisch is de boom ingeschreven bij de Grootbladlinden, waartoe verreweg 't grootste gedeelte harer verwanten in Z.-Limburg behoort. Als men 't loof van oude lindeboomen bekijkt, moet men rekening houden met 't feit, dat ze op hoogen

er op eene naar 't Westen toe gekeerde helling zeer menigvuldig, met meterlange, over den grond kruipende ranken, die talrijke wortels naar alle kanten uitsehoden.

Indertijd heb ik geen van beiden kunnen aankweken; 't was er mée als met sommige vogels; ze sterven in gevangenschap.

De Wakholder struiken, Jeneverbessen (*Juniperus communis*) waren er zeer menigvuldig.

Thans vindt men nog maar enkele exemplaren en die zijn, tussehen de mergelrotsen, naar den kant uit van Geulem, nietige, misvormde struikjes.

Heel de plantenschat uit vroegere jaren is hier verdwenen, planten en bloemen zijn wegl in een natte vallei of opgang (gorge) staan nog wat liehtpaarse orchideeën en een in 't „afzjepende” water groeiende ranonkel, met grasvormige bladeren en kleine gele bloemen. Boven op den berg, langs den weg, is *Erythraea Centaureum*, 't Duizendguldenkruid, haast de eenige bijzonderheid meer.

Ja alles is weg, vermoord door 't aangeplante kreupelhout, waartussehen de planten, die behoefte hebben aan licht en lucht niet konden tieren.

En dan die heeren en dames toeristen met krukken en stokken aan den arm en in de hand!

Wat hebben zij onnoemelijk veel planten onnoodig,

leeflijd veel kleinere bladen voorbrengen dan in hun jeugd; hierdoor wordt de Grootbladlinde wel eens verwisseld, op 't eerste gezicht, met de veel zeldzamere Holland'sche Linde; de kenmerken van bloem en vrucht geven echter steeds zekere uitkomst ter herkenning.

Ongetwijfeld komen er in Z.-Limb. nog meer eeuwenoude linden voor. De Heer Hoens heeft er in ons eerste Jaarboek over geschreven. De Eyserslinde en nog andere zullen wel niet veel jonger zijn dan hare zuster te Keer.

Van de Kleinbladlinde hebben we in onze provincie ook nog eerbiedwaardige exemplaren.

Hoe of 't komt, dat men tegenwoordig minder dan vroeger deze boomsoort plant in de onmiddellijke omgeving van woningen? Zelfs de prachtige banken bij de landbouwershuizen zijn verdwenen. Wellicht waren ze te eenvoudig en te rustig voor onze moderne samenleving!

* * *

Op eeuwenoude Eiken kan Z.-Limb. zich niet beroemen. Maar toch moet de eik bij 't kasteel te Schaesberg ver over de 100 jaar oud zijn. Drie mannen kunnen zijn stam nauwelijks omvatten. Zijn kroon, die zich ongestoord heeft kunnen ontwikkelen, is zoo bijzonder schilderachtig, dat hij voor 'n landschaptteekenaar zonder twijfel 'n dankbaar object zou zijn.

Eenmaal is deze eik geveild geworden. Niemand echter wilde toen er 'n bod op doen, uit eerbied voor 't Kruisbeeld, waarover hij zijn forse takken beschermend uitstrekt. Zoo bleef de boom behouden.

Zal hem 'n veel hogere ouderdom nog beschooren zijn? Groote dikke lakken brokkelen reeds af, maar als 't spreekwoord waar is, dat 'n eik net zoo lang kan sterven als hij geleefd heeft, dan behoeven we ons voorloopig over zijn einde nog niet bezorgd te maken.

Eiken groeien aanvankelijk vrij vlug, bereiken op ongeveer 30-jarigen leeftijd hun maximalen hoogtegroei en in 't 60ste jaar zoo wat den grootsten jaarlijkschen diktegroei; na 120 jaar bedraagt deze

moedwillig, uitgerooid en weggeroofd!

Men heeft Zuid-Limburg helaas gaan moderniseeren, er voor vreemdelingen „banken” neergezet als om hen uitte noodigen ons, eens zoo mooi landschap toch in 's Hemelsnaam te willen bezoeken.

O, hoe zou ik terug kunnen verlangen naar de tijden van weteer, toen Zuid-Limburg elders nog onbekend was en we hier van vreemdelingenbezoek verschoond bleven.

Zeker, zeker, de toeristen, die ons de eer hebben aangedaan Zuid-Limburg te bezoeken, brachten er heel wat geld.

Maar wat namen ze mée? . . .

'n Boel natuurschoon!

En voor mij weegt dat schoone véél zwaarder dan het zoete, 't welk 't rammelen en klinken van vreemd geld voor sommige ooren mag hebben.

Hier moet ik met het „uittreksel uit 'n Nieuwjaarsbrief” ophouden. Véél stond er nog in dien brief, 't welk waard was, afgedrukt te worden.

Uit wat 'k gegeven heb, blijkt genoegzaam, dat deze Nieuwjaarsbrief me welkom moest zijn.

Raath-Bingelrade,

Jos. CREMERS.

toename maar 8 c.M., op lateren leeftijd wordt zij steeds minder.

In N.-Duitschland zijn er nog veel eiken van 400—600 jaar met stammen van 8 meter omtrek, die door 't Rijk als natuur-monumenten beschermd worden. Ook te Leuth, bij 't buitengoed van de Villain XIV, staat een ruim 400-jarige nog kerngezonde eik.

Dat deze boomsoort, soms jaren lang, zware lakken kan afwerpen, zonder dat dit een teeken is van een spoedigen dood, bewijst 't exemplaar, midden in 't gazon van 't perk te Amstenrade; ze verlooft dit verschijnsel al ruim 20 jaar. Ze moet haast even oud zijn als die te Schaesberg. Piëteit voor z'n planter, den grootvader van den tegenwoordigen eigenaar, die zooveel hield van mooie en zeldzame boomen, deed dezen eik tot heden gespaard blijven.

Beide boomen, zoowel te Schaesberg als te Amstenrade behooren tot de Steel- of Zomereik, namen die ze ontleenen aan den langen vruchtsteel, resp. aan 't vroeger afvallen van hun loof, in vergelijking met den Wintereik, die hier minder wordt aangeplant.

Eikenloof, vooral dat van den Wintereik, is zóó sierlijk, dat 't ten allen tijde dienst deed als relief voor beeldhouw- en smee kunst.

Trots zijn spreekwoordelijke kracht, behoort de eik tot de boomen welke veel aan allerlei ziekten onderhevig zijn, waarvan tegenwoordig vooral de Eikenmeeldauw schrikbarend toeneemt.

N u t h.

A. DE WEVER.

BEKNOPT OVERZICHT

van

„ONZE LIMBURGSCHE STEENKOLEN”

door

C. BLANKEVOORT, Hoofdingenieur der Mijnen.

Slot.

Onze **vet- of cokeskolen** (Sp. Gewicht 1.30) geven een cokes, die homogeen is uitgezet en weinig gebarsten is.

De cokes is glanzend, poreus en toch hard en vast. Bij toenemend gasgehalte der kool wordt de kleur van de cokes glanziger, bij zilverwit af en krijgt zij een helderen metaalklank.

1000 K.G. cokeskolen geven gemiddeld 750 K.G. cokes, 25 K.G. teer en 25 K.G. ammoniak- of gaswater.

Over het algemeen zien de cokes- of vetkolen er glanzend uit, zij zijn niet zoo stukrijk als de halfmager- en magere kolen. De vlam is een helder lichtgevende. De practische stookwaarde bedraagt gemiddeld 7500 calorieën per K.G., het verdampingseffect 8.8 K.G.

De vetkolen worden als ruw product bij voorkeur voor stoomproductie gebruikt door de locomotieven van de spoorwegen en door de ketels van de stoomschepen, in den vorm van nootjes door een groot deel der industrie.

De cokes is hoofdzakelijk voor gietwerk in de ijzer- en staalindustrie bestemd. Ook wordt de cokes bij centrale verwarming gebruikt.

Tramwegondernemingen zijn wegens de voorschriften van het rookzwak stoken, veelal aangevozen om naast briketten, cokes te gebruiken.

Cokes- of vetkolen worden door de Staatsmijn Em-

ma aan de markt gebracht. In de toekomst zal de industrie hare vetkolen en cokes eveneens kunnen betrekken van de Staatsmijn Hendrik, de Oranje-Nassau mijn III en de vierde Staatsmijn bij Geleen.

Onze **gaskolen** (Sp. Gewicht 1.25) laten bij verhitting een minder sterk opgezwollen massa achter, die sterk gebarsten is. De kolen verbranden zeer levendig met een roodachtig lichtgevende vlam; zij ontwikkelen meer rook dan de vetkolen. De kolen zijn dikwijls zeer stukrijk, daar zij zich door groote hardheid en vastheid kenmerken.

Zij zien er in den regel weinig glanzend uit. Sommige soorten hebben zelfs een dof aanzien. Deze malte soorten bakken in den regel niet; zij zijn bijzonder geschikt voor gasfabricatie.

1000 K.G. goede gaskolen leveren circa 300 M³ lichtgas, 650 K.G. cokes, 50 K.G. teer en 100 K.G. gaswater.

De stookwaarde der gaskolen bedraagt gemiddeld 7300 calorieën per K.G.; het verdampingseffect 8.6 K.G.

Gaskolen zijn de meest geschikte kolen voor de bereiding van lichtgas; zij dienen een laag asch- en zwavelgehalte te bezitten. Gaskolen zal later de vierde Staatsmijn bij Geleen leveren.

Onze **gasvlamkolen** (Sp. Gewicht 1.20) verliezen bij een stijgend gasgehalte het vermogen om te smelten; zij bakken dus weinig of niet, sinteren hoogstens tot een onsamenhangende massa samen.

Het gas brandt met een lange lichtgevende vlam, die geelachtig rood van kleur is en veel roet afzet.

Ook de gasvlamkolen zien er in den regel weinig glanzend uit.

De stookwaarde der gasvlamkolen bedraagt gemiddeld 7200 calorieën per K.G.; het verdampings-effect 8.4 K.G.

De gasvlamkool vindt bij voorkeur in kleiwarenfabrieken en glasfabrieken aanwending.

Ook worden mengsels van gasvlam- en vetkolen als ruw product of als gruis en briketten door tal van groot-industrieën met succes gebruikt.

Gasvlamkolen zijn uit eenige boorgaten bij Sittard en Brunssum aan de oppervlakte gekomen, zoodat uit mijnen, in de buurt van Sittard, bij Berg aan de Maas, bij Munstergeleen of Doenrade en in de buurt van Merkelbeek of Brunssum aangelegd, neven gaskool, ook deze zeer gewilde kolensoort met-tertijd zal worden gedolven.

Scolopendrium vulgare.

Tongvaren.

„In het „Maandblad”, in het „Zuiden” en in de „Limb. Koerier” las ik over „'n Natuurmonumentje”. De schrijver begint met den volgenden zin: „Een van de zeer zeldzaam in Nederland voorkomende varens is ontegenzeggelijk de Scolopendrium Vulgare of Tongvaren.”

Ontezenzeggelijk zeer zeldzaam?

Maar wat zegt dan Dr. de Wever „Mededeelingen” No. 1, blz. 37? (Heukels noemt die varen zeldzaam).

Zou er in 't volgend Maandblad niet even kunnen aangegeven worden wie gelijk heeft, de eerstgenoemde schrijver of Dr. de Wever?”

—:—

Dit schrijven ontvingen we van een onzer leden. We hebben het dadelijk ter inzage gestuurd aan Dr. de Wever.

Zijn antwoord luidt: „Dr. Beekers heeft niet te veel gezegd; misschien heeft de titel van zijn stukje wat veel indruk gemaakt.”

De Tongvaren moge hier en daar in Zuid-Limb. nogal gevonden worden, de aanwezigheid dezer plant blijft nochtans zéér plaatselijk en derhalve is zij zeldzaam in Limburg!

Gaspeldoorn als Voedergewas.

Daarvan zullen nog al enkele lezers, die bovengenoemden stekeligen gast van nabij kennen, staan opkijken. En toch, 't is heusch zoo. De gegevens in de landbouwlitteratuur daaromtrent zijn overduidelijk en van misverstand kan hier geen sprake zijn. Hij, de „Ulex europaeus” slaat uitdrukkelijk als groenvoedergewas geboekt.

In Frankrijk en Engeland is hij als zoodanig voor paarden en rundvee in gebruik, maar dan toch zeker bij gebrek aan beter. Wel bekomme het onzen armen viervoeters, die dit benijdenswaardig kostje op d'r menu krijgen, al toont de analyse 8,5 % ruw eiwit, wat ongeveer gelijk slaat met het eiwitgehalte van middelmatig grashooi. Ik veronderstel, dat de keuze tusschen die twee voor onze koetjes en paardjes anders niet twijfelachtig zal zijn. Eerlijkshalve dien ik er bij te voegen, dat 't goedje om mond- en maagverwondingen te voorkomen, vóór het gebruik gekneusd wordt in apart daarvoor geconstrueerde machines en daarna tot haksel gesneden. Ook komt het in die streken gedroogd als veevoeder in den handel. In elk geval, hoe ook genuttigd, me dunkt, onze onguurste distelsoorten moeten er wel een festijntje bij zijn.

Uit alles, wat we van 't gebruik lezen, kunnen we opmaken, dat Ulex het in sommige deelen van Frankrijk en Engeland gebracht heeft tot den rang van cultuurgewas. Hij heeft er plaatselijk zelfs den weidschen naam gekregen van „lucerne voor den drogen grond”. Zeker, hij behoort tot dezelfde plantkundige familie als de lucerne en misschien heeft men zijn meerjarigheid wel met die der lucerne vergeleken. Overigens is dan ook iedere overeenkomst in uiterlijk en hoedanigheden tusschen Ulex en *Medicago sativa* of met *M. media* verre te zoeken.

Wanneer men 't evenbeeld van den Gaspeldoorn zoekt, vindt men dat eerder in miniatuur terug bij de Heukelbrem of Kattedoorn (*Genista anglica* L.) die veelvuldig te vinden is o.a. op de droge en kale zandheuvelds, oostelijk van Schinveld met haar ongedoornde soortgenoot *Genista pilosa* en 't gewone bezemkruid. Ook het gedoornde stalkruid (*Ononis spinosa* L.), toont, afgezien van de bloemkleur wel eenige overeenkomst. Geen van zijn familiegenooten evenaart Ulex echter in stekeligheid.

Ik lees, dat er indertijd ook in ons land proeven zijn genomen met Gaspeldoorn als voedergewas; ze slaagden echter niet naar wensch. Nu, dat is geen

wonder. Onze Hollandse beestjes zijn te puike weiden en klavers gewoon en zelfs op de Drentsche esschen zal er wel iets beters en malsehers gevonden worden, dan zulk doornig goed. Weet misschien een der lezers iets meer van die geschiedenis? Is in ons land gaspeldoorn wel eens tot dat doel verbouwd, bijv. op de zandgronden van Drente, Overijssel of Gelderland? Of komt hij in de andere provinciën meer algemeen in 't wild voor? Heukels noemt hem voor ons land vrij menigvuldig op dorren zandgrond. Voor Limburg is dit zeker niet zoo. Immers, voor zoover mij bekend, publiceerde ons Genootschap maar drie vindplaatsen.

We mogen hem hier dus gerust als een meer zeldzame verschijning beschouwen en zullen over zijn voederwaarde maar niet langer uitweiden. Wel hebben we toe te zien, dat hij in Zuid-Limb. vroeg of laat niet geheel verdwijne. Op den Sint Pietersberg immers tiert hij niet best; op Bouwberg zijn er zoo heel veel exemplaren niet van aanwezig en daarbij slinkt hun aantal. Tot mijn spijt zag ik op de laatste plaats verleden jaar, hoe enkele reuzenplanten van Ulex als brandstof gebezigd waren in 't nabijzijnde wachthuisje der militairen. Op den Welschen heuvel is er voor vermindering of verdwijning voorloopig nog geen zorg. Daar had ik voor een jaar of negen op een donkeren avond de eer met Ulex kennis te maken, zonder z'n naam nog te weten. Die kennismaking op 't gevoel — ik zal ze niet licht vergeten — had plaats op 'n wijze, die 'k maar liefst niet in details zal verhalen. Wanneer ik later bij lichten dag in de Graatheide kwam, had ik steeds veel oog voor dezen stekeligsten aller stekelingen.

Als bijzonderheid kan nog gelden, dat de menschen van Berg en Urmoud wel eens naar den Welschen heuvel komen gaspeldoorntakken halen, om hun tuinhagen bij den grond dicht te maken. In dit opzicht zijn de „veuzen”, zooals Ulex daar gewestelijk heet, onovertroffen. Men denkt er daar evenwel niet aan, er zijn vee op te trakteeren.

Schinveld.

W. J. VROMEN.

Jaarboek 1915.

't Jaarboek 1915 is ter perse en zal in Februari den leden worden toegezonden.

Vroegere Jaarboeken zijn nog steeds bij den Bibliothecaris verkrijgbaar.

Maandbladen.

De leden, die de Maandbladen niet mochten bewaren, worden vriendelijk verzocht ze te willen afstaan aan den Bibliothecaris. We kunnen dan te beter voldoen aan eventuele aanvragen.

Officieel.

Nieuw lid: de heer C. M. J. THIJSSSEN, Onderwijzer te Geleen.